

ДВ

АДУКАЦЫЯ

ВЫХАВАННЕ

3 '96

У нумары:

Адукацыя. Культура.
Адраджэнне

Пошук, даследаванне,
эксперымент

Адукацыйныя
тэхналогіі

Цяпло сям'і

Дзеля айчыны і народа

В.С.Болбас,
кандыдат
педагагічных навук,
дацэнт кафедры
педагагікі і псіхалогіі
Мазырскага
дзяржаўнага
педагагічнага інстытута

(Васіль Цяпінскі аб выхаванні нацыянальнай самасвядомасці)

Кожны, хто займаўся вывучэннем гісторыі даўно мінулых дзён, не раз прыемна здзіўляўся, знаходзячы ў падзеях сёвай мінуўшчыны не толькі падобныя, а падчас і поўнаасцю ідэнтэчныя рысы і з'явы ў параўнанні з сённяшняй рэчаіснаасцю. Досыць акрэслена з сучасным перыядам нашага жыцця пераклікаецца адзін з найярчэйшых перыядаў феадальнай Беларусі -- эпоха Адраджэння. Магутны рэнесансны ўздым, які дакаціў свае хвалі да беларускіх зямель, значна паскорыў тут многія працэсы грамадскага развіцця, аказаў істотны ўплыў на крышталізацыю адметнасцей людскай супольнасці, што насяляла край. Гэта спрыяла фармаванню спачатку этнічнай, а потым і нацыянальнай самасвядомасці насельніцтва. Менавіта ў той час завяршаецца працэс станаўлення беларускай народнасці з уласцівымі ёй сацыяльна-культурнымі агульнаасцямі, якія спантанна ўсталёўвалі ў людзей усведамленне прыналежнасці да аднаго этнасу.

Не выпадкова, што клопат аб развіцці этнічнай самасвядомасці выліваецца ў адзін з важнейшых накірункаў педагагіч-

най думкі Беларусі XVI--XVII стст. На беларускіх землях склаліся практычна ўсе перадумовы для станаўлення рэнесанснай культуры. Тады, як і цяпер, пасля працяглага перыяду дэфармацыі поглядаў на роль і прызначэнне чалавека на зямлі, не людзі наогул, а кожны індывід аб'яўляецца найвышэйшай каштоўнасцю быцця. А з усведамленнем самакаштоўнасці чалавечай асобы прыйшло і абуджэнне нацыянальнай самасвядомасці. Прычым у падобныя моманты час заўсёды выводзіць на грабяні бурлівых падзей такія каларытныя фігуры гігантаў дум і спраў, якія бачаць намнога далей за іншых, і ўсё сваё жыццё без астатку прысвячаюць служэнню народу, радзіме і ўсяму чалавецтву.

Культурна-асветны, патрыятычны ўздым, адным з пачынальнікаў якога быў слаўны сын Айчыны Францыск Скарына, спарадзіў плеяду таленавітых прадаўжальнікаў вялікай справы. У ліку тых, хто першым здолеў разгледзець згубныя вынікі ігнаравання бацькоўскай спадчынай, забіў трывогу за стан роднай мовы, культуры, быў вядомы дзеяч рэне-

сансна-гуманістычнай думкі Беларусі XVI ст., пісьменнік, перакладчык і кніга-выдавец *Васіль Мікалаевіч Цяпінскі (Амельяновіч)*.

Адметнай рысай гісторыі гэтага перыяду Беларусі нароўні з ажыўленнем сацыяльна-эканамічнага і культурнага жыцця было пагражальнае нарастанне каталіцкага ўплыву на беларускіх землях. Пакуль яшчэ не так яўна, але паступова беларуская мова, якая была ў той час дзяржаўнай мовай "дваранскай распублікі", пачала адцясяцца на другі план. Асабліва гэта стала бачна пасля Люблінскай уніі 1569 г., калі інтэнсіўна разгарнуўся працэс апалячвання насельніцтва. Якраз тады і прагучаў заклік Цяпінскага ў абарону духоўнага, нацыянальна-культурнага багацця народа.

Скупыя біяграфічныя звесткі не дазваляюць дакладна прасачыць увесь жыццёвы шлях В.Цяпінскага, але і тыя, што ёсць, паказваюць яго як аднаго з выдатнейшых дзеячаў другой паловы XVI ст. Амаль усе даследчыкі, выкарыстоўваючы шэраг ускосных даных, сыходзяцца на думцы, што нарадзіўся Васіль Цяпінскі каля 1540 г. у небагатай, але знатнай шляхецкай сям'і. Прозвішча яго мае паходжанне ад радавога маёнтка Цяпіна (зараз Чашніцкі раён), што на Палаччыне, якім валодаў яго бацькі.

У самы апошні час у актавай кнізе "Менскі гарадскі суд" за 1600 г., што захоўваецца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве Рэспублікі Беларусь, знойдзены каштоўныя дакументы, якія сведчаць: В.Цяпінскі быў злачынна забіты ў канцы 1599 ці на пачатку 1600 г. У гэтай жа кнізе занатаваны звесткі, якія даюць ключ да тлумачэння другога прозвішча Васіля Мікалаевіча -- Амельяновіч. Справа ў тым, што маёнтка яго жонкі, княжны Зофіі Жыжэмскай, што знаходзіўся ў Менскім павеце, называўся "Омельяновщина" [1, 15].

Атрымаўшы вышэйшую адукацыю, Васіль Цяпінскі як палымяны

патрыёт радзімы ўдзельнічаў у Лівонскай вайне 1558--1583 гг. Служыў у падканцлера літоўскага А.Б.Валовіча. Неўдольга час знаходзіўся ў коннай роце вядомага аршанскага старасты Ф.Кміты-Чарнабыльскага. Затым, як і многія іншыя перадавыя людзі свайго часу, з галавой акупаецца ў грамадска-палітычную і асветніцкую дзейнасць. В.Цяпінскі не толькі быў асабіста знаёмы з адным з буйнейшых ідэолагаў гуманізму і Рэфармацыі ў Беларусі, прадаўжальнікам скарынінскай справы -- Сымонам Будным, але і з'яўляўся яго аднадумцам і папечнікам. Асветнік прымаў актыўны ўдзел у рэлігійна-палітычнай барацьбе, быў прыхільнікам найбольш радыкальнай плыні Рэфармацыі -- антытрынітарызму, ідэйным натхніцелем якой па праве і лічыцца Сымон Будны. Так, у прадмове да кнігі "Аб асноўных палажэннях хрысціянскай веры" сялянска-плебейскі ідэолаг апісвае адзін са сходаў беларускіх антытрынітарыяў, які праходзіў "в дому милого брата Василия Тяпинского" [4].

Хаця антытрынітарызм у цэлым уяўляў рацыяналістычна-радыкальны напрамак рэфармацыйнага руху, В.Цяпінскі і С.Будны прытрымліваліся ў ім больш умеранага кірунку, прадстаўнікі якога ўтварылі асобнае крыло сярод прыхільнікаў рацыяналістычнага падыходу да царкоўных догмаў. Яны як яркія выразнікі рэфармацыйнага, гуманістычнага руху патрабавалі асобных зменаў у духоўным і свецкім жыцці, імкнуліся да рэфармавання пануючага светапогляду. Радыкальныя ж антытрынітарыі, што прадстаўлялі другое крыло плыні, мелі на мэце не частковыя рэформы, а карэнныя ўсёабдымныя сацыяльна-палітычныя змены: ліквідацыя прыгонніцтва, адмена прыватнай уласнасці і дзяржаўнасці, адмаўленне ад усялякіх войнаў, распрацоўка утапічных планаў перабудовы грамадства. Паміж прадстаўнікамі гэтых на-

кірункаў часта ўзнікалі гарачыя дыспуты і спрэчкі.

Уплыў С.Буднага, ідэйная спадчына Ф.Скарыны былі асновай рэфармацыйна-гуманістычнай і культурна-асветніцкай дзейнасці многіх беларускіх мысліцеляў, у тым ліку і Васіля Цяпінскага. Узяўшы на ўзбраенне прыклад першадрукара, В.Цяпінскі задумвае прадоўжыць справу Францыска Скарыны -- выдаць кнігі Евангелля на роднай мове. Ён не хоча бачыць свой народ у выглядзе паслухмянай атары авечак, якую паганятыя вядуць адным толькі ім вядомым шляхам да імі ж намечаных мэтаў. Ф.Скарына першым на беларускіх землях паспрабаваў ліквідаваць бар'ер недаступнасці для простых людзей самастойна чытаць і асэнсоўваць кнігі Свяшчэннага пісання. В.Цяпінскі на свае нешматлікія сродкі з вялікімі цяжкасцямі арганізуе друкарню і выдае перакладзенае ім жа на беларускую мову "пісаня святого Матфея і святого Марка, і початок Луки" [5, 34].

Пачынанне рэфарматара не знаходзіць падтрымкі ў асяроддзі беларускай шляхты і духавенства: "некоторые, вместо помощи або дяки, и зазростью платити хотели" [5, 33]. Ён залез у даўгі, яго бясконца адрывалі ад працы судовыя цяжбы з раднёй па лініі жонкі. Гэта, а таксама адчуванне вакол сябе маральнага вакууму не дало магчымасці асветніку выдаць усе кнігі Евангелля, і ён спыніўся на трох вышэйназваных, прычым кніга Лукі была выдадзена не поўнасю. Да нашага часу захаваліся толькі два і прытым няпоўныя экзэмпляры гэтага выдання, адзін з якіх знаходзіцца ў аддзеле рэдкай кнігі Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі імя М.Я.Салтыкова-Шчадрына ў г. Санкт-Пецярбурзе.

В.Цяпінскі, імкнучыся зрабіць свае выданні як мага больш даступнымі для самага шырокага кола чытачоў, кожную старонку кнігі дзеліць на два слупкі. У

адным з іх падаецца царкоўнаславянскі тэкст, у другім -- яго пераклад на тагачасную беларускую мову. На палях выпісаны незразумелыя словы і дадзены да іх тлумачэнні. Шматлікія спасылкі на літаратурныя крыніцы падкрэсліваюць карпатлівасць працы выдаўца. Як засведчыў ён сам: "Вжо бо, а еще хотяж то не без болшое трудности пришло, иж двумя езыки зараз и словенским, и при нем тут жо руским. А то наболшии и словенским, а злаща слово от слова так, яко они вси, везде, во всих своих церквах чтут и мают... в тои убогои моеи друкарни от мене им выдруковано" [5, 34].

Сучасныя філолагі адзначаюць добрую апрацаванасць перакладу на родную мову. Відаць, В.Цяпінскі надаваў гэтаму выключна важнае значэнне, бо ўсхваляў аналагічную працу старажытных славянскіх перакладчыкаў, якія падавалі добры прыклад іншым народам. Нельга таксама не адзначыць, што нават пры беглым, візуальным параўнанні выданняў В.Цяпінскага і Ф.Скарыны кідаецца ў вочы ўплыў апошняга. Падабенства шрыфтоў і ініцыялаў, упрыгожанне наборным арнамантам падкрэсліваюць пераемнасць друкарска-выдавецкіх традыцый Беларусі.

Такім чынам, Святое пісьмо становілася даступным для простых людзей -- дарослых і дзяцей. Такі падыход да выдавецтва Евангелля меў на мэце вырашэнне некалькіх пытанняў. *Па-першае* -- ажыццяўляўся намер павышэння агульнаадукацыйнага ўзроўню народа, бо гэта "их охотными и хутливыми ку можлишим наукам в слове своем, ку статочному разсудку и ку умеетности пан учинит и взбудит" [5, 34]. *Па-другое*, вырашаліся нацыянальна-культурныя задачы і, у першую чаргу, абарона і распаўсюджванне беларускай мовы. Бо хаця беларуская мова і была ў той час дзяржаўнай, але ўжыткам духоўнай пісьменнасці стала царкоўнаславянская мова, і В.Цяпінскі прадбачыў шырокую палані-

зацыю роднага края, пачатак якой ужо праглядваўся. Калі яшчэ ў Статуце 1566 г. мы чытаем: "Писарь земский маеть по руску литеры и словы Рускими все листы и поэвы писати, а не иншимъ языкомъ и словы" [2, 135], то, як вядома, ужо ў 1697 г. сейм спецыяльнай пастановай забараніў ужыванне беларускай мовы ў дзяржаўных дакументах. Такое становішча В.Цяпінскі назваў божым пакараннем, "бо, а хто богобоинный не задержитъ, на такую казнь божию гледечи, хто бы не мусил плакати, видечи так великих княжат, таких панов значных, так много деток невинных, мужов з жонами в таком зацном руском, а злща передтым довстипном учоном народе, езька своего славнаго занедбане, а просто взгарду" [5, 34]. І, па-трэцяе, рабілася спроба расшырэння і паглыблення рэлігійна-маральнага абнаўлення грамадства. В.Цяпінскі не толькі хоча, каб усе "в вере прищичали", а праз данясенне Святога пісьма да шырокіх мас закладвае асновы рэфармацыйна-рацыяналістычнага асэнсавання рэчаіснасці.

Асабліваю каштоўнасць для вывучэння светапогляду мысліцеля, а таксама для больш поўнага разумення сацыяльна-культурнага становішча той эпохі ўяўляе напісаная ім і захаваная да нашых дзён рукапісная прадмова да незавершанага выдання Евангелля. У прадмовах да выдаваемых кніг выразна грамадзянскага гучання ізноў праяўляецца яўна скарынінскі ўплыў. Уступныя тэксты маюць філасофска-асветны, навучальна-пазнавальны і маральна-эстэтычны змест. Дарэчы, падобны падыход стаў характэрнай асаблівасцю для ўсёй тагачаснай і наступнай выдавецкай дзейнасці беларускіх асветнікаў. Варта нагадаць Сымона Буднага, Лаўрэнція Зізанія, Мялеція Сматрыцкага, Сімяона Полацкага і інш.

Як адзначаюць многія даследчыкі, змест прадмовы В.Цяпінскага выходзіць далёка за рамкі прынятых у той час прад-

моў да рэлігійных кніг. У ім аўтар практычна не выказвае заклапочанасці аб данясенні да людзей сэнсу прац багасловаў і сутнасці Святога пісьма, а ў адпаведнасці з асаблівасцю, характэрнай для гуманістаў свайго часу, жывапісе перажыванні ўласнай душы, хаця і не замыкаецца на сабе. Боль свайго сэрца ён выказаў у вострых публіцыстычных меркаваннях, даўшы аналіз культурна-маральнаму стану грамадства. Вось чаму высокая ацэнка прадмовы захавалася да нашага часу. Сёння яе вастрыйна накіравана на нашу рэчаіснасць, на нашы адносіны да спадчыны.

Прадмова ўяўляе сапраўдны гімн нацыянальнаму патрыятызму, адданасці свайму народу і радзіме. Адкрытасць і ўзнёсласць гэтага гімна гучыць з першых яго акордаў: "Рад покажу мою веру, которую маю, а злща народу своему рускому" [5, 33]. У той час, калі вышэйшыя і ў значнай меры сярэднія саслоўі адракаліся ад сваёй нацыянальнай культуры і, перайшоўшы ў польска-каталіцкі стан, з пагардай ставіліся да сваёй духоўнай спадчыны і да самога народа, Васіль Цяпінскі напісаў твор, які з'явіўся гнеўным абвінавачваннем здраднікама веры продкаў. Ён здэкліва папракае духавенства за іх невысокі адукацыйны ўзровень, за тое, што яны адпраўляюць царкоўнае набажэнства на культавай мове, якую самі не зусім разумеюць і разам з тым родную мову лічаць грубай і недалікатнай. Палымяны патрыёт абурецца, што на месца любові да сваёй нацыянальнай культуры і мовы "такая оплаканая неумеетность пришла, же вжо некоторые и писмом се своим, а злща в слове божем, встыдают! А, наостаток, што может быти жалоснейшая, што шкарадша, иж и тые, што се mezi ними зовут духовными и учителя, смеле мовлю, намней его не вмеют, намней его вырозуменя не знают, а ни се в нем цвичат" [5, 34]. У процівагу ім В.Цяпінскі нават у сваім перакладзе Евангелля актыўна выкарыстоўваў эле-

менты жывой гутаркавай народнай мовы. У адрас вераадступнікаў ён кідае горкі папрок: "Але бы хтось самое писмо свое... уважали" [5, 35].

Абураючыся недарэчнасцю і ганебнасцю становішча, калі некаторыя сталі саромецца роднай мовы, В.Цяпінскі абгрунтавана і пераканаўча паказвае глыбінныя карані і слаўнае мінулае свайго народа. Абыякавыя ж адносіны людзей да сваёй роднай мовы -- гэта звышнатуральнае становішча, якое, на думку асветніка, склалася з-за грэбавання пераемнасцю культурнага развіцця, адрачэння "зацных паноў" ад традыцый "фалебных" (слаўных) продкаў у справе народнай асветы. Ён быў упэўнены, што ў аснове маральнага выхавання павінна ляжаць прывіццё любові да духоўнай спадчыны народа -- яго мовы, культуры.

Усхваляючы высакароднасць, славу, вучонасць беларусаў у мінулым, асветнік-патрыёт усёй сваёй палымянай прадмовай не дае нават самай малой падставы западозрыць яго ў нацыянальнай фанабэрыстасці. Наадварот, ён ясна паказвае, што "рускі" народ -- гэта толькі частка "зацной монархіі словенской". Ні пагарды, ні знявагі не чуецца ў голасе пісьменніка, калі ён закранае адносіны італьянцаў, немцаў, палякаў, французаў, англічан, іспанцаў да формаў прапаганды хрысціянскага вучэння. Але ж без любові да свайго народа не можа быць любові да чалавецтва. Таму В.Цяпінскі не хоча змірыцца з думкай, як магло здарыцца, што "зацный, славный, острый, довстипный народ их в умеетности и яко многократ посторонние учоныя народы их мудрость мусели похвалять и овшем се от них учить" [5, 34] пачаў губляць свой гонар і славу. Як магла гордасць народа быць страчана ў патомкаў?

Вытокі такой дэградацыі духоўнага быцця ён бачыць у невуцтве і бескультурнасці. А віной усяму "зацныя панове"

і "духовные учителя", якія не клапаціліся аб асвеце простых людзей. Усведамляючы ўсю пагубнасць такой бяздзейнасці вяршыцеляў людскога лёсу, мысліцель не можа задаволіцца місіяй прапаведніка ці ідэйнага натхніцеля. І ў гэтым выпадку В.Цяпінскі мае перад сабой выдатны прыклад Ф.Скарыны, які сваю патрыятычную канцэпцыю сцвярджаў не толькі на словах, а і на канкрэтных справах. Вось чаму ён хоча "з зычливасти ку моей отчизне", дзеля яе "потребы" быць практычна свайму народу "услугуючим". І ў гэтым грамадска-патрыятычная і нацыянальная свядомасць Васіля Цяпінскага. Як і Ф.Скарыны і іншых беларускіх мысліцеляў, яна грунтуецца на ідэі рэальнага служэння інтарэсам людзей. Менавіта таму В.Цяпінскі і ўзяўся за выдавецтва кніг для народа.

Абсалютызуючы ролю асветы, ён хоча з яе дапамогай дабіцца не толькі перабудовы грамадскай свядомасці, а і ўсяго жыццёвага ўкладу. Па яго перакананні недахоп навукі -- галоўная прычына духоўнай, ды, мабыць, і не толькі духоўнай галечы Айчыны. Зрабіўшы кананізаваныя кнігі даступнымі для простых людзей, ён раіць спачатку ім самім, а потым і дзецям расшырыць круггляд, фармаваць "статочный розсудок" і праз яго прыходзіць да веры.

Выдавецтва кніг для народа -- гэта высакародная асветная місія і ў той жа час сродак і паказчык развіцця культуры нацыі. І каб падкрэсліць гэта, В.Цяпінскі з гордасцю называе слаўныя перакладчыцка-выдавецкія традыцыі славян, калі "тот муж, наш милый словенин, латынских и иных толмачов, яко властие слова з греческого выкладал" [5, 35]. Безумоўна, гаворка ідзе аб творцах славянскай азбукі Кірыле і Мефодзіі, якія першымі пераклалі з грэчаскай на славянскую мову некалькі богаслужэбных кніг. Менавіта ў выніках гэтай справы В.Цяпінскі бачыць адну з галоўных

крыніц мудрасці і адданасці сваёй веры славянскіх народаў. Дзякуючы высокаму ўзроўню асветы яны "мноства людзей к вере з блудов выдвигали... злых и фалшивых в вере братьов знашали, лечили, направляли" [5, 35]. З гэтай нагоды мысліцель спрабуе разбудзіць сумленне багатых людзей, і калі ў іх ёсць "милости братерское", то "прикладом своим милосерным" яны павінны аказаць дзейсную дапамогу радзіме ў пашырэнні асветы народа.

Высока ацэньваючы ролю спецыяльных навучальных устаноў у вырашэнні адукацыйных задач, ён раіць "школы заложити и науку слова божего, от так много лет занедбаную, выдвигнути..." [5, 36]. В.Цяпінскі настолькі верыў у рэальнасць здзяйснення сваіх планаў, што нават прадугледзеў адну з крыніц сродкаў на ўтрыманне школ -- даходы "маетностей и именей", якія былі падараваны царкве "не на марнотрацтва". Толькі на шляху ўсеабдымнай асветы ён бачыць адраджэнне народа, у адваротным выпадку людскую супольнасць чакае гібель.

Больш за іншых адчуўшы пагрозу з боку паланізатарскай палітыкі кіруючых колаў, у адрозненне ад усіх вядомых нам буйнейшых прадстаўнікоў рэфармацыйнага руху, В.Цяпінскі на першы план ставіць не рэлігійныя, а свецкія інтарэсы. Ён падымаецца вышэй за модныя тады рэлігійныя спрэчкі аб перавазе таго ці іншага веравызнання і, праяўляючы выключную верацярпімасць, клапоціцца аб абуджэнні самасвядомасці і нацыянальнай годнасці ўсіх без выключэння слаёў тагачаснага грамадства. Гістарычна пазбаўлены магчымасці зразумець класавую сутнасць грамадскіх адносін, ён абстрактна-утапічна марыў аб адзінстве ўсяго беларускага народа. Падкрэсліваючы ролю кожнага беларуса ў вырашэнні лёсу сваіх супляменнікаў, не бачачы сэнсу існавання чалавека ў адрыве ад грамадства, палымяны патрыёт просіць

Бога ў выпадку смерці нацыі даць магчымасць і яму "з нею згинуть". Такім чынам, падтрымка Васілём Цяпінскім рэнесанснай ідэі самакаштоўнасці чалавечага жыцця не толькі не змяншала важкасці маральных яе якасцей, а, наадварот, надавала ім рэальныя, зямныя абрысы. Каштоўнасны, агульназначны змест жыцця ставіўся асветнікам невымерна вышэй за сам факт існавання.

Мяркуючы па тым, як В.Цяпінскі даверліва звяртаўся са сваімі прапановамі да саслоўных вярхоў, можна думаць, што ён у поўнай меры не зразумеў напалоханасці беларускіх магнатаў пратэстанцкай прапагандай і асабліва перакладам Свяшчэннага пісання на язык простых, "посполитых" людзей. Бо абавязковы вынік такога руху -- празкрытычнае асэнсаванне навакольнай рэчаіснасці -- падрыў уплыву пануючых класаў і іх ідэалогіі і, нарэшце, антыфеадальны настрой. Якраз па гэтаму голас мысліцеля ў абарону роднай мовы і культуры, першы адкрыты голас з асяроддзя прывілеяваных саслоўяў, застаўся, на жаль, у той час "марным лямантам у пустыні".

Але было б вялікай памылкай думаць, што наогул намаганні нацыянальнага патрыёта былі дарэмнымі. Якраз наадварот. Дзейнасць такіх людзей уяўляе тыя чыстыя крыніцы, якія ўтвараюцца з нябачных, па кропельцы сабраных глыбінных натуральных сіл і знаходзяцца яны то дзесьці далёка ўнутры, то ключом выбіваюцца на паверхню, то разліваюцца шырокай імклівай ракой, але ніколі не перасыхаюць. І сапраўды, дзейнасць В.Цяпінскага як прамы працяг справы Ф.Скарыны, абапіраючыся, у сваю чаргу, на слаўныя славянскія традыцыі, атрымала ў далейшым значнае паглыбленне і распаўсюджанне. Дзiesiąткі падзвіжнікаў -- ад малавядомага Дамбжыў-Лютковіча Цяліцы да славутага друкара Спірыдона Собаля -- прысвяцілі сваё жыццё справе

асветы роднага народа праз выдавецкую дзейнасць.

Такім чынам, Васілём Цяпінскім быў унесены значны ўклад у фармаванне тэарэтычных асноў маральнага выхавання айчынай педагагічнай думкі. Яго ідэі скіроўвалі выхаваўчы працэс на развіццё высокай патрыятычнай і этнічнай самасвядомасці. Найважнейшым этнавызначальным паказчыкам з'яўляецца мова. Таму падыходы асветніка да развіцця і пашырэння ўжытку роднай мовы закладвалі трывалыя цагліні ў падмурак тэорыі і практыкі маральнага выхавання падростаючых пакаленняў. Любоў да сваёй радзімы, свайго народа напаўнялі этыка-педагагічныя погляды В.Цяпінскага канкрэтным сацыяльна-арыентаваным зместам. Клопат старэйшых аб духоўным здароўі падростаючых пакаленняў ёсць найпершы клопат грамадства. Таму асветнік раіць бацькам і настаўнікам: "абы первей сами и их детки смыслы свои неяко готовили, острили и в вере прищивчали" [5, 34].

Даследуючы праблемы ўсходнееўрапейскага гуманізму, беларускі вучоны С.А.Падокшын заключае, што ў айчынным рэнесансным гуманізме адна з характэрных рыс эпохі заходнееўрапейскага Адраджэння -- зварот да чалавечай індывідуальнасці -- набывае арыентацыю служэння агульнаму дабру [6, 51]. У поглядах жа В.Цяпінскага маральна-этычная ідэя служэння агульна-

му дабру набывае ярка выражаную нацыянальна-патрыятычную форму, выступае як служэнне свайму народу, сваёй радзіме.

Абвешчаны гуманістамі Заходняй Еўропы "культ асобы", які распаўсюджваўся толькі на прадстаўнікоў сацыяльных вярхоў грамадства, у В.Цяпінскага мае значна большую сферу прымянення, бо ахоплівае практычна ўсе слаі насельніцтва. Тым самым скарынінская арыентацыя на простых людзей атрымлівае ў яго далейшае развіццё. Яго патрыятычныя і дэмакратычныя погляды мелі больш выразны і радыкальны характар, чым у іншых рэнесансных дзеячаў Беларусі. Неразрыўнасцю сваіх дум і спраў, накіраваных на росквіт краіны, Васіль Цяпінскі і сёння ўяўляе ўзор сапраўднай сыноўняй любові да Айчыны.

1. Прадмовы і пасляслоўі паслядоўнікаў Францыска Скарыны. -- Мінск, 1991.
2. Падокшын С.А. Філасофская думка эпохі Адраджэння ў Беларусі: Ад Францыска Скарыны да Сімяона Полацкага. -- Мінск, 1990.
3. Иван Федоров и восточнославянское книгопечатание. -- Минск, 1984.
4. Бабкова В. Васіль Цяпінскі. Новыя матэрыялы // Спадчына. -- 1991, №3. -- С. 15--19.
5. Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии (Избранные произведения XVI -- начала XIX в.). -- Минск, 1962.
6. Довнар-Запольский М.В. В.Н.Тяпинский -- переводчик Евангелия на белорусское наречие // Известия отделения русского языка и словесности Императорской академии наук. -- 1989. -- Т. IV. -- Кн. 3.